

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՈՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊՐԻՆՏԵՐՆԻ ԶՈՐՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՈՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1873

ԹԻԻ 977

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Մարտի 15-ին մարաշական հասարակական կյանքի վերաբերյալ տարի երկարած ժամանակահատվածից հետո...

Սուրբ Երեմիայի հասարակական կյանքի վերաբերյալ տարի երկարած ժամանակահատվածից հետո...

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Մեր Մագիստրոս Մեքենան (1)

Արշալույսի տրոհված ժամանակահատվածից հետո մեր հասարակական կյանքի վերաբերյալ...

Սուրբ Երեմիայի հասարակական կյանքի վերաբերյալ տարի երկարած ժամանակահատվածից հետո...

(1) Այս յոթուցուց (Մագիստրոսի) յոթարկուցում է մեզ ի նրա տարակուսանքները...

Աստուծոհաճությամբ բնակիչներ, որք համա- կրական սիրով և անհամաձայն յարգանքով...

Պատգամաւորութիւններ, շնորհաւորութեան ուղերձներ, պատուանշանաց տուցութիւնք...

Թանկ, ինչպէս որ էր հանգուցեալ Մագիստրոսը: Այսուհետ 25 տարի ծառայեց ի խաղաղական...

Անտարակոյ Մեր Մագիստրոսի քաղաքացիներ կը- ցանկան կարգաւորեալ կենաց նկարագիրը...

Հուսկ ուրեմն և զայս կը յաւելում թէ՛ Մեր Մա- գիստրոսի մահուան մեր ազգի գրկուցեալ...

տուեց օրհնութիւնը՝ կղերին գործողը վերայ լինի միշտ և թոյլ տայ նմա շարունակել...

Օսմանեան մեծագոր Սուլթանն, որ ոչնուազ քան զկայսրն Աստուծոհաճությամբ...

Իսկայս այլ որ կարող չէ կատարել խօսքս վերջին ժա- մանակներու մէջ Ռուսոյ Հայոց անցքերու վրայ...

Ինչ որ արտաքին պարտք պիտի համարիմ, ժամանակ ժամանակ Արշալույսի ընթերցողաց հաջորդել իմ ծնո- ղի երկարութիւնը...

Զարմայր Մեքենան Մեքենան:

ՎԷՊ ՄԱՍԻՐԱՅ

Յիւրմէ գրեալ ի 1831 ամի ի Տիփսիս (2)

ՌԵԴԻԿ ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ

Ըզմայր երբեմն որ համարն էր համբարութեանց Յոյր՝ մէջ քաղաքի միայն տալ և տնոյ զիւր ընդ երե- ցունց բարեկամաց գիշտապատումն...

(2) Այս գեղ, յորում պատմի անցք կենաց հոր իմոյ ի 1866-1868 թվականներում, բաժանակալ ի միւսում եւ եր- տնորի թեւ որդիս նշմարի ի պակասեալ ծագորո- րեանց ինքնուր ի եւ կարող տեսնել նորիմ, որ առ- ւայմ չերեւի ի բողոքս հոր իմոյ: Նա պատմի ինձ՝ քեզ կարգադր զենաց իսկոց հասուցեալ է 1848 ամն:

(2) Թե երես ականարկելով ի Մատրն անբանից ուր ե-
տ. տղայացեայն Յիսուս ։ Եղև այս անուանակոչու-
ն ։ որպէս եւ բազմաւ կրեմ այժմ գտնուոյն յ իրապ-
նուն վիճակին կամ զգոյն յորում եկած ի զսպոս-
ջն մեր ։ Այլ առ որոշելոյ զայտօսիկ ի հաղորակ-
նութեանց անտես ե հրովել Մատրն. այ. յ իրապ. այ ։

բնակարան իւր գլխավորէ թղթերով լեցուն
որպէս մը մէջ, զոր իւր աշխատանքով եւանց
գրաւորեալն ըրած էր և ուր երկու խորհրդոյ
քարտուղարք շարունակ իւր հրամանաց ներքեւ
կըղանուէին: Բայց ի ծառայից պանդոկին՝ ի-
րեն յատուկ սպասաւորն ունէր, որ համը կը-
ձեռնար մըյա: Ամեն օր կէսօրէն երեք ժամ
ետրք Ռատանիկ իշխանը մինակ գաւա կեկէր
փառաւոր կառքով մի, զոր երկու ամենագե-
ղեցիկն ձեռքէր կըքաշէին: Պարտեւու մերթար
ի հանգ—էլիքէ, յանառան, կամ փարիզի ակ-
նախաճառաց խանութները, ուր աղամանդներ
կըղնէր մեծագումար արծէքով, զոր պատրաստ
ղրամով կըվազէր:

Մեր աղէտից հեռեւեալ օրերը, զինի պատե-
րաղմին, զինի պաշարման փարիզի, զինի շա-
տարակական տիրապետութեան (Commune), եր-
բոր մարդատէր անձինք հոգ կըտանէին միւ-
թարել զբաղմով իւր թշուառութիւններն որոց
պատճառ եղան մեր պատերազմական ճախողակ
երբը, այս երկատասեր իշխանը յօժարամիտ
կամեցաւ մտնուիլ իրեն հայրենասիրական բա-
րեգործութեանց, որ կըլինէին ամեն կ'զմերէն:
Ուստի աղղային ստորագրութեան անտուկին
տուաւ: Սակայն Ծովիէր կոչուած ողորմութեան
անտուկին տուաւ, ի Պէլիֆոր, ի Միքսապուրի
տուաւ և վերջապէս ամեն տեղտուաւ իւր կը-
րած անուան այլինքն յրէշն արժանաւոր ա-
ռաւածն ունեւ իւր: Զետ փոքրիկ ժամանա-
կի մը աւելի բացայայտ կերպիւ յոյց տուաւ մեր
երկրին համար ունեցած իւր համակրութիւնը՝
հեռեւեալ պարտի այլին մէջ:

Երբոր գաղղիական կամ գերմանական աղ-
ղայնութիւնն ընտրեց իւր համար Ալբան—Լորէնի
բնակաց տնտէսը՝ պայմանաւաճ լինելով Վա-
րայէր, աղքատ աղայոց խմբեր կ'սրուեալ
հայրենիքէն փախչելով, ի փարիզ իմեցին: Պ-
Ռատանիկ սիրով ընկալաւ փոքր, և անոնց գը-
լուքը անյեղով աւաճեցաւ զամենքը միմե-
րալճառաց շտեմարանները: ուր ոտքէն մինչեւ
ցլուկը հագնեցնել տուաւ զանոնք: Վերջա-
պէս բոլոր չքաւորներն և կարօտեալներն որք
ամեն օր կըլինէին նմա, երբէք ձեռնուէնայն
էին դառնար: Այսու ամենայնիւ ոտակահու-
թիւնն զբողոքէր Ռատանիկ իշխանին վրայօր-
որուն բրած չափողանց ծախքը կըզարմացնէին
զնա: Վաւերայ պատուէր տուած էր իւր դոր-
ձակողաց ուշադրութեամբ հսկել նորա վերայ:

մէ բնակարան զհայրական բարեգործութիւն, այն է
զիւրդայ և զիւր յորմայս գրեզի ամաց, ամայ այնու-
հետեւ ի տարեւեղս հօր իմոյ ի ստրեւանիկ մարդիկ
չահալմանութեան:

Զայն վայր թէպէտ յոգիւ ընթերցանութեան վարժ
գտանի, այլ բառ և ոչ մի ի զորոյ լեզուէ իմանայ:
Իւրեւ զի ընդ գտանել իմ այլ ժամ զիսուկ զիմալ
վերտին առ նորին Յովհաննու ուսուցչապետի ոտս, և
այլ ևս երկուս մի առ նմա կացեալ ուսայ գերակառու-
թիւն, զճարտասանութիւն և զարամարանութիւն. ընդ
երկուսնց գասակցայ իմոյ Գրիգորի Կոստանդեան,
և Ղուկասու Վ: Աղղաղարեան:

Գ. Եպատակ մտաց առ ներանձնանայ:

Այլ կասեալ բոլորովմը՝ զերժ յամենայն աշխարհա-
կան գրադանաց ազատանալ առ ի կարող լինելոյ ըն-
կալին Ղուկասու վանակեցոյ: Կոչեալ գաւ ի կ-
Պոյսէ Հայոց Զմիւռնացոց, կացոցից ուսուցչա-
պետ ի համալսարանի իւրեանց, ուր եւ ցայժմ յու-
սառիք գնեալն մանկուսն հոգեւորականց Ստոյած-
ուոյց իմաստութեամբ իւրով: զոր եւ տեսալ Ս-
նազնորդի տեղւոյն Փիլիպպոս արքեպիսկոպոսի՝
մեծագործաց ի քանանայ եւ կացոյց ի գլուխ ամե-
նայն երիցանց: Բագուս ճառք եւ սորա եւ ներքո-
ղանիք ասացեալք ի սուրբ կայսն Ստոյածաւան
Սկիպիւրիոսի: Տեառն ի քաւոր, ի սուրբ Նշանն
Վարապայ ճոխ եւ առաւ բանիք, բառապիք Հայ եւ
Տաճիկ լեզուաց նմանալեք յանգումով, կերակուր
քանանայից, Փիստ (խրատք) քարգմանեալ ի Պար-
սից լեզուէ ուսանաւոր եւայն: Յայակերտաց սորա
բագուս փայլին այսօր երէ ի հոգեւորականաց միջի,
եւ երէ յայտարարականաց. որպիսի են յիշատակեալքն
ի տեղեկութեան 8:

Պարոն տէր Մարգարեանց շատով իմացաւ թէ
ոտակահութեան գործակալք ոմանք եկած էին
անգլիկոթիւններ ստանալու իւր վրայ: Բնակար
վաւթացաւ ոտակահութեան նախարարինընդ
ժանուցանելով նմա թէ իւր կենցաղին որ և է
մասնաւոր պարագան գաղտնիք մը չէ, և թէ
պատրաստ է նոյնինքն տալ խնդրուած ամեն
բացատրութիւնները:

Ոտակահութեան նախարար մօտիւ Լէոն Ռը-
նօ՝ տեսակցութիւն մի ունեցաւ պարոն Ռատ-
անիկին հետ: որ իրաւ պարզ ու յայտնի կերպիւ
բացատրեց նմա թէ իւր հարստութիւնը Ասիոյ
մէջ ունեցած հանքերէն է, և որոց արծէքը
մեծ ու անկուրի է: Բայց դարձեալ հսկողու-
թիւն կըլինէր անոր վերայ: և այս հսկողութե-
նէն յառաջ եկաւ նորա ձերբակալութիւնը:

Ոտանիկ տէր Մարգարեանց որ ինքընկը
իշխան կամ բրէնս կանուանէր, վանի խեղճ և
աղքատ Հայ քահանայի մը որդի է: Ծնեալ յա-
մին 1848, հետեւեալ 25 տարեկան է: Զամին
1865, այսինքն 17 ամաց հասակին մէջ, եկաւ ի
փարիզ, և իւր հայրենակիցներն ընդունել տը-
ւին զնա ի Հայոց դպրոցն որ ի թաղն Մօնսիէօ:
Իւր կրօնական գաղափարներն արգիլեցին զնա
որ երկար ժամանակ մնայ յիշեալ հաստատու-
թեան մէջ: Երբ անկէց ելաւ, իւր պաշտպաննե-
րը դիմեցին վեհ. Նուպար փաշային, որ հաճե-
ցաւ տարեկան 4000 ֆրանք հասցիլ մի շնորհել
երկուստարդ Ռատանիկին՝ կրիստոնի երկրագոր-
ծութեան գաղտնիք զնալ տալով զնա: Իւր ան-
դադար և անխնայ աշխատութիւնն ուշադրու-
թեան արժանի համարեցաւ իւր վարժապետնե-
րէն և ուսմանը վերջացնելով՝ իրեն առաջին
յառաջադէմ աշակերտ գաղտնիքն ելաւ յամին
1871: Այս ժամանակէն կըսկիւ իւր գաղտնա-
խորհուրդ կենցաղը (vie mystérieuse): Հետեւե-
ալ նորա տարեկան հասցիլը շնորհեցաւ իւր
հայրենակիցներն թողուցին զնա ինքնիրեն, և
կ'Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը սպասնական նա-
մակ մի գրեց նմա: Սակայն Ռատանիկ ալ հար-
կաւորութիւն չունէր 4000 ֆրանք տարեկան
հասցիլէն: որովհետեւ մեծ հարուստութեան
տէր էր և չըբեղախյլ բազմութիւն յարաբերու-
թիւններ գոյացնելու կըզբաղէր: Որն էր ըս-
տոյգ աղբիւրը ճշտութեան այս արտաբոյ կար-
գի երեւելի անձին: Ահա այս գաղտնիքն է որ
տակաւին Հայաստանեցաւ. իսկ մեք այս գէպ-
քին մէջ ուրիշ բան չեմք կրնար տեսնել բայց

թերցանութեան և իմ պարտալի և նորիւրէ գիտանս
յոգուտ հայրենի աղգի իմոյ և եկեղեցոյ՝ առանց հոգ
ինչ զմարմնական իրաց ունեյոյ, նոր իմն այնուհետեւ
խորհուրդ ի միտս յոյցեալ երկնի անյոնել գնալ հանգ-
չիլ ի միայնակեցանոյն ուրք ի լիպլ յոյցեղ տեսչից
առ ուսմանս, վիճակ գիտակցութիւնն ընտրելով:

Զուգարորդս և հաւատարմամ ինձ գտեալ յայտմ
խորհրդեան և այլ քանի մի հատակակցաց պատանեկաց
յօժարամոլին զթիկունս ի սալտոն Յիսուսեան ընդ
նուիրիւ:

Ծնողք իմ ո՛րչափ խրատամիտ առաջնովս բերկրին
եռանդեալ, նոյնչափ երկրորդուս տրամաճո՞ տխա-
տէին: որոց և զգացման առեալ զիմ այնպիսի զխորհուրդ
երկնից, խրատել սիրան զիս և զի՛ ողբաբանք բանիք
քաղցրութեամբ, և է՛ զի՛ ըստ գտակալսր հարցն օրինի
խառն յանգիմանութեամբ: և ի՛ չաղգիլ ինչ բանից
նոցա յիս, կոչեալ առանձինն: հոգեհրահանգ իմոյն ու-
սուցիլ յերկրս յաճախութեան ընդ իս բողբոք
հոգեհրահանգ բանիք՝ հաւատարմութեամբ իմն առաջի արարեալ
զանրարեկարգութիւն վաւերից, զարեղնից զատուցն
զողորմութիւն և զանցն անցից տառապանոյ զիս
կրեալ էր նորա յօտարութեան վայրի յաստիս մանկու-
թեան: այլ բոլորն ցանկութիւնն՝ որով գրահալեալ վա-
րէ զինեալ ձգէի ի վանականութեան վիճակ եւանել:
չիմ ող առից նոյնն լինել անսայցոյ, և զամբան զգում
սէրարեալ սրտայնալ ի բորբոք եռանդեանն ի ժող-
կի՛ զընաշխարհիկն իմ թողնալ գլաւաւ, զիմ յԱրա-
րատեան երկրի ի սուրբ Էջմիածին(է) ցի հաւաքուողն

(է) Անուան Էջմիածին՝ գոր եւ ես ըստ սովորութեան
հասարակաց ի կիր արկանել յեքեքս բանից, երեւի
տարածեալ ի յետոց ոմանց ի յետին դարու: յայտ
անտի է՛ զի ոչ ուրքէ ի զիրս նախեաց նշմարի բայց

միայն զմիւս անհաւատալի արկածներէն փարիզի
ընկերութեան:

Իս Զորուս օրացոյն միջ ևս հետեւեալ կըլարարար:
«Երկի չէ տալի օրը ձերբակալեցին ի Պարիզ» իտա-
րեայութեամբ գրամ կորզած ըլլաւ (որպիսորքսը)
ափրատանալեալ Հայ եւրոպայի մի, որ ըստ ծա-
նուցեալ է ի մեծամեծաց ընդ անտառ Ռատանիկ տէր
Մարգարեանց:

«Երբու տարի այս երեւելի անձը՝ որուն ծնունդը, և
ապրելու միջոցները գաղտնիք մը են զոր արդարութեան
տեսանը ոչ սակաւ գիտարութիւն պիտի յայտնե-
լու, երկու տարի, կըսեմք, այս երեւելի անձը Պարիզի
մէջ մեծ իշխանութիւն կըստնէր: Երբ ի մեծ
պատրիկներ քանակեալ էր մեծամեծ հաղորդակցութեան
մէն գլխավոր անգանատորներն և կենցաղագէտ երեւելի
անձները, և զարմայնելով իւր չքեղ և չաղ ծախքովը:

«Վրակից վերջուէն՝ արդ՝ օր մայս մեծ գոտարներն
զորս ծախք բրաւ: Այս կէտին վերայ ենթադրութեանց
գաղտնի յոյժ ընդարձակ է. իսկ նոյնոյն այն է որ Ռատա-
նիկին ի գաղտնի անձանց խորհրդայութեամբ կործան-
գոմարներն մէկ միջոցն ֆրանսիոյն աւելի են: Ուստի այս
զորմոյ վերայ բնականաբար հարցարանական զատը հե-
տադրական և նշանակութեան արժանի պիտի լինի»:

ՎԻՃԱԿԱԶԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ի նպաստ հիւանդանոցի Հայոց Զմիւռնիոյ:

Թիւ տոմարաց 12000

Գին խաքանցիւրին ռիկ ֆրանք:

Դաճող թիւերը երեք են, այսինքն՝

Վրակին՝ պիտի շահի մեծ հոգաւոր մի ի Պարիզ
վաղըն թիւ 33, որոյ լրացութիւն 16 ու երկուսն թիւն
80 կանգուն է, 11 տեւեղ, արդիւրով ու պարտով
և կործէ 2000 լուիճ:

Երկրորդ՝ պիտի շահի պիտի Բուսանէ մի չորս տե-
ւեկօք ի Բէշարմաճընոյ պաշը:

Երրորդ՝ խառնութ մի ի Վրիտ խանն:

Այս վիճակահանութիւնը պիտի բաշտի անհրաժեշտ
տարաւ 1874 Յուլիս 1—13ին ի հիւանդանոցն Հայոց:
Ամեն տրմանի որ հիւանդանոցի վարչութեան կնիքը
չկրնի, անպակի է:

Մեծ տունը Հասուր պիտի շորհէ հիւանդանոցին
Հայոց լուիճ 420:

Բուսանէն Հասուր լուիճ 20:

Խառնութ Հասուր լուիճ 10:

Տոմարները կովածախն ի հիւանդանոցն Հայոց
ինչպէս նաև ուրիշ գաղտնի տեղեր:

Իզմիր, 1 Նոյեմբեր 1873:

մեծութիւն տարածեալ գիտանէ, որպէս ինձ՝ նոյն և
բազմոյ տար յուսով թէ խորաւոր իմն իցէ այն իմաս-
տանք՝ հայրենասէր և Ստոյածախս անձանց, ծախ-
կեալ ամենայն բարեկարգ կանոնք: Ըստորում Հայոց
պետականութեամբ Սթոյածախս, և մայր և առաջին ամենայն
կեղեցեաց անուանեալ: Եւ թէպէտ յոգուոյ ակնատե-
սայ և մանաւանդ սուսայ չին իմոյ բանք՝ ոչ պակաս ըն-
նմին ներհան ճշմարտէն, այլ զի վառ տեսչ սրտիս
կալ և կապ ունէր զիս, այսպիսեաց ընդ բանից՝ ծախ-
իմն էր ինձ յոյժ:

Հայր իմ համարելով թէ իմ այնպիսի առ հոգեւորն
ձկաղողութիւն ստանալի գրոցն ընթերցանութեանց զայս
ժողովք, բառնայր զամենայն գրեան, ընդ որս և ըն-
դրիչ և զկալամար և զթերթակաւորս իսկ թղթոյ ի
զրադարանէն՝ որ անց յիմա միայն մենարանի, և յար-
կեղս զնոսին ամրացեալ պահէր ի փախի, զի թերեւ ընդ
զրկել իմ յընթերցանութեան, և փրկուր եռանդունն որ
յիս շեջի՝ այլ ի անանկն յետ այնորիկ զգարակա
սեւեկին անդրի վերստին ի տող աղգ զրեւոյց հաւո-
րովք յինէն տարեալ յաճախուոյց հարկեցաւ զի զը-
րովք զարկէն կրօնական զարձակ տալ ի ձեռս:

Երէ յայտնաւորս միայն (ի 14 Օգոստոս): Զի գառա-
չինն կոչիւր այն փանր կարողիկի կամ մայր եկեղե-
ցի վաղարշապատ քաղաքի (Փարս): Յովն կար ի
պառն: Ժամեքոյ գալիքն Էջմիածին գոյոյ կաց-
ցեն ուրեմն չմեղաճէլ այնմ բանի Դարակոյն. Վ. Զ
Միածին ի Զօրք, Էջմիածին: Զի ամբողջ նախադասու-
րիւն է այն, եւ ոչ առանձին ինչ յատուկ անուն տեղ-
ւոյ, որպէս յայտ է արց միտս ունեցին:

Պիտի շարունակուի:

Մերիկէն մեզ յուսով թէ մեր հասարակական շարժումները քաղաքիս, ինչպէս նաեւ գաւառական Հայք յոգնաբար պիտի վերականգնուին իրենց իշխանութիւնը, որոնք մեր հասարակական շարժումները կ'աշխատեն իրենց իշխանութիւնը վերականգնելու համար։

ՀԱՄԱՐՈՍ ՊԱՏՈՒԹԻՒՆ
Ի ԶԻՄԻՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՒՄԻՆԻՍՏԻԱՆ

Երբ նախընթաց թուով քաղաքիս արդարեւ տխուր եղելութիւններն և մտաց յուզմունքը հրատարակելէ ետեւ յաւելցուցած էինք թէ՝

«Տարակուս չկայ թէ իրաց այս ձախորդ վիճակէն ծանր խռովութիւն մի պիտի ծագի, զոր գրգռելու վերայ է մեր հոգեւոր հովիւը»։

Դժբաղդաբար մեր ըրած գուշակութիւնը ստուգուեցաւ։ Ծանր խռովութիւնը ծագեցաւ որուն առաջին առնելու համար անդական իշխանութեան կողմանէ Հայոց (նիւթեցատուներ 2 օրուան համար գոյսուեցաւ, ուր գիշերով գըրգռիչ և աղմկալից ժողով պիտի լինէր, յորմէ ծանր կուլ ալ կրնար ծագիլ ի հակամարտ կուսակցութեանց։ Այլև հասարակ ժողովրդէն 2 հոգի, որք գլխաւորապէս մասնակից եղած էին խռովայնոյ, յայտարարութեան մը տարածուելուն, բանտարկուեցան երկու օր։

Երեսնան եպիսկոպոսը՝ ըստ խոստման իւրոյ փոխանակ ի Կ. Պօլս վերադառնալու, Մանիսս գնաց։ Ուսկից շուտով ետ գարձաւ ի ծովագետի գիւղն Գորտէիս, որ կէս ժամբայակայ է ի քաղաքէն։ Նորին Դերասարտութիւնը շատ աշխատեցաւ որ իւր գրգռած և ձեռք բերած կուսակցութեան ուղեկցութեամբ, (որոցմէ 200 հոգի չափ իւր քովը գացած էին անցեալ կիրակի), փառաւորապէս վերադառնայ յԱռաջնորդ արանն քաղաքիս, բայց չկրցաւ։ Ուրովհետեւ այս վերադարձը արդիւնեալ էր նմա արդարեւ գլխաւորաց որոշմամբ և մեր վսեմաւ Վալին հրամանաւ, որպէսզի խռովութիւնն ևս առաւել ծանր կերպարանք չըստանայ։

Իզմիրի արդարեւ քաղաքական ժողովէն և արդիւն երեւելներէն, նմանապէս երեսնան եպիսկոպոսէն զատ զատ հեռագիրներ քաղաքացան ի Պատրիարքարանն Կ. Պօլս՝ այս տխուր և ծանր եղելութիւններն խնայելու համար։

Այլև մեր վսեմա Վալին, որոյ մարդասէր և խաղաղասէր ոգին յայտնի է ամենուր, փութացաւ այս արգաշխատ խռովութեանց պատճառը հեռագրով ծանուցանել Բարձրագոյն Գրան և հրահանգ խնդրել ի նմանէ։ Քանզի Ն. Վսեմութիւնն արդէն քանի մը անգամ յառեան իւր հրաւիրելով արդարեւ երեւելներն և քաղաքական ժողովին անդամներն, մարդասիրտար հոգ տարած էր համաձայնութիւն մի հաստատել համազգի եղբարց մէջ։ Հետեւաբար գործոյն էութեանը քաջ խնամուտ էր և զրգուշկեման պատճառը ո՛վ լինելը լաւ գիտէր։

Լսածնուս նայեցով թ. Դաւութ հեռագրով ի մաց տուած է մեր ընդհանուր կառավարին, որ առաջի շողենալով ի Կ. Պօլս վերադարձնէ զգերաւ երեսնան։

Նմանապէս արդարեւ Պատրիարքարանէն հասած հեռագիրն ևս կը հրամայէ նմա՝ որ անմիջապէս ի Կ. Պօլս երթայ։ Ուստի երեսնան նա պիտի գործէր որ իւր խաղաղար պաշտօնին հակառակ՝ ջառաղի խռովութիւն սկսածէն քաղաքիս Հայոց մէջ, երեւի բարձրագոյն հրամանաւ պարտաւորեցաւ ի Գորտէիս գիւղէն ուղղակի ի գաղղիական շողենաւն մտնելով ի մայրաքաղաքն վերադառնալ ի միջնորդութիւն սրտի ողջամիտ և խաղաղասէր ժողովրդէն։

Մերիկէն մեզ յուսով թէ շատ չանցած գըրգռութիւնը կը դադարի ու եղբայրութիւնը կը հաստատուի Զինուորական Հայոց մէջ։

Այս ատ թիւ մեր խորին երախտագիտութեան անկեղծ զգացմունքը հրատարակաւ յայտնելով նահանգէն ընդհանուր կառավարիչ վսեմա Սիւրէյս փաշային, տարակուս չաւանք թէ իզմիրի ողջամիտ բոլոր Հայ հասարակութեան արձաւ գանգէն եղած կը լինի։ Քանզի Նորին վսեմութիւնն իւր հայտնէ և բարեխնամ բնաւորութեամբ վերջին ձգամբ մարդասիրտար աշխատեցաւ խռովութիւնը շուտով անհետ ընելու և հաշտութիւն հաստատելու ի մէջ երկպառանդութեան։

Խաղաղաւ խռովութիւնը շուտով անհետ ընելու և հաշտութիւն հաստատելու ի մէջ երկպառանդութեան կուսակցութեանց։ Եւ այս նպատակաւ հարկ համարեցաւ յաւելուլ քաղաքական ժողովին վերայ երեք գործունեայ և խոհական երեւելի անձինք, որք առժամանակեայ կերպիւ իբրեւ օգնական (մուսկին) մասնակից պիտի լինին արդարեւ սովորական գործոց կատարմանը մինչև ցնոր բնորութիւնն, որ ի գործ դրուելու վերայ է ըստ Սահմանադրութեան։ Քանզի յայտնի է թէ՛ բնորոշական ժողով արդէն սահմանուած է և կը գործէ։ Հետեւաբար շատ չանցած քաղաքի քաղաքականութիւն պիտի լինի երեսնորդական ընդհանուր ժողովը կազմելու։

Վերը ըսինք թէ մեր վսեմա Վալին հաշտարար տնօրէնութեամբ քաղաքական ժողովին վերայ երեք անձինք յաւելցան իբրեւ օգնական։ Այս մեծարգոյ անձինքն են Թագաւոր Էֆէնտի Սըվազըեան, Դէորդ աղա Սուլթանեան և Յակոբ աղա Սիմօնեան։ Որոց՝ մասնաւորապէս առաջինը գործունեայ խոհականութիւնն և կենցաղագիտութիւնը յայտնի է ամենուր։ Եւ որք յազգասիրութենէ միայն շարժեալ յանձնառու եղան այս պաշտօնին, որ անշուշտ փափուկ և դժուարին է արդարեւ իրաց այժմեան յուզեալ վիճակին մէջ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԻՔ

Զմիւռնիա, 15 Պեկտեմբեր։

Օրոյն բարեխառնութիւնը կը շարունակուէր գրեթէ 10—12 օրէ ի վեր։ Այսինքն երբեմն չափաւոր անձրեւ կուգար և երբեմն արեւափայլ պայծառ օր կընէր։ Սակայն երէկուանէ ի վեր օդը ձիւնային է և ըստական ցուրտ կընէ։

Երկպառանց կը գրեն մեզ թէ՛ մեծարգոյ հայկազուն Եւքուպ պէյն Արթինպէյեան, որ բանխորուն և խոհական երկուստեք մըն է, երկրորդ կարգի պաշտօնատարութեան աստիճան (ասիւն) ընդունելով, բարձրապատիւ Խըտիվին բանակի օգնական անուանեցաւ։

Կիւմանամք թէ Գառապաղու բարեխնամ Առաջնորդ գերաւ տէր Սարգիս Ս. Արքեպիսկոպոսն Հասան—Ջալալեանց, որոյ քաղցր յիշատակն անջնջելի կը մնայ ի միտս Զմիւռնաբնակ Հայոց, ի 14-ն Հոկտեմբերի գնացեր է վսեմ արդօքուտ կարեւոր գործոյ ի Մայր Աթոռն սրբոյ Էջմիածնի։ Ուր մի քանի շաբաթ մնալէ ետեւ, վերադարձեր է ի վիճակ իւր ի Եւլի։ Ուր Գառապաղու մայրաքաղաքն է։

Վէնայի Միխիլ արեան ուխտէն արժանապատիւ Թարգմանեան Հ. Անտոն գիտնական վարդապետը, որ բնիկ հունգարացի է, Կ. Պօլս Հայոց Պատրիարքարանին դիմելով, վերադարձեր է ի ծոց իւր հայրենի Ս. Եկեղեցւոյն։

Երբեք թէ Կ. Պօլս արդարեւ քաղաքական ժողովին նորընտիր անդամքն գումարուելով իբրեւ գիտնական կազմեցին հետեւեալ կերպիւ։ Վսեմաւոր տեարք Մարտաւան Սիմօն պէյ՝ առաջին ատենապետ, Տառեան Յովհաննէս երկրորդ ատենապետ։ Այլև մեծարգոյ տեարք Մամիկոնեան Միքայէլ Էֆէնտի առաջին ատենադպիր, Միքայէլեան Սիմօն Էֆէնտի երկրորդ ատենադպիր։

Մեր նախընթաց թուով խնայուցելը թէ մեծ տէրութեանց Կ. Պօլս գեականատանց առաջին Թարգմաններն իրենց յարաբերական գեականաց կողմանէ փութացան ի շնորհաւորութիւն երթալու Յունաց նորընտիր ամենատէր Յովակիմ իբրեւ մենքոս Պատրիարքին։ Այժմ արժան կը համարուի ծանուցանել թէ անցեալ կիրակի օրը Նորին Սրբազնութիւնն ընկալաւ զՆորհաւորական այցելութիւնն վսեմա անարց Ռուսոյ գեականին, Գերմանոյ գեականին, Աստրոհունգարոյ գեականին, Պարսկ գեականին և Հելլենացոց գեականին վսեմ երկրորդ անգամի։

Կ. Պօլս մեր Պատրիարքարանին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր այս նախանձելի գերազանց պատուոցն, որոց արժանի կը լինի Յունաց իբրեւ մենքոս Ս. Պատրիարքը։

Պարզէն մարաշխախն մահուան դատաւճիւր ի քառամեայ բանտարկութիւն փոխուեցաւ շնորհիւ հատարակարգութեան նախագահին։ Եւ այս դատարարութիւնն աստիճանադրութեան վճիռը հաստատուեւ պիտի մնայ և ի գործ պիտի դրուի։

Այլևս գործակալութեան պաշտօնն ի Կ. Պօլս՝ եղբայրաբար տնտնաւոր է մեծա. Թ. Գաֆաֆեան Էֆէնտին, որոյ գրականաւորութեան խանութը կը գտնուի ի Զաքմաքըլար թիւ 16։ Ուստի Այլևս վերադարձեալ գործոց համար, եթէ հարկ լինի, յիշեալ Էֆէնտին դիմելու է։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Բանկական գիներն իջան և գուցէ այս պատճառաւ 2000 հափ չափ վաճառեցան Սպանիոյ համար, ինքեանցով մաքրուած լաւ տեսակին գինը 440—457 զուրուշէ և Աստանայինը՝ 380։ Աֆիօնը բաւականապէս իջաւ և այս շաբթու 150 կողով չափ վաճառեցաւ 190 զուրուշէ քէն Գառահիսարի աֆիօնը, և 185 ի հասարակը ձէհրին կուղուի և 70 քուրձ վաճառեցաւ 17—18 զուրուշէ օխան։

Քէօքպոյան ևս կուղուի և 210 զուրուշի կենդինարն գժուարաւ կառնուի։

ՅԱՆՈՒՄ

ԾԱՂԱԳՍ ՊԱՊԻՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՅ ՆՈՐԱ
ԵՒ ԾԱԽԵԼՈՒՄԸ

Ի տարածի սրբոյ կաթող Կէ Էջմիածնի
Ի Վաղարշապատ 1873։

Գերաւ. Արագան Գաբրիէլ սրբազան արքեպիսկոպոսին բարգմանութեամբ Ս. Էջմիածնի տպարանէն ի լոյս բնայեալ այս պատուական գիրքն ամեն բանասիրաց խորին ուշադրութեան արժանի է։

Հաւանականաբար գերմանացի հմուտ աստուածաբան մը գրեւ ելած ստեղծական անուամբ՝ գրեթէ քրիստոնէական հաւատոյ ամեն մասանց գեղծմանց վրայ իմաստութեամբ կը խօսի, և մասնաւորապէս պապական եկեղեցւոյն հետգնետեւ ընդունած սխալ վարդապետութիւնները մէկիկ մէկիկ կը ճշմանակ։ Յանուց վերջին պապական ժողովին յառաջ գրուած սակայն ժողովոյն ընդունելիք հերետիկոսական վարդապետութիւնը ժամանակին նշաններէն գոռակալելով կը խայտառակէ։ Եկեղեցական իրաց եւ անցից խորին հմտութիւն, առողջ եւ անաչառ դիտողութիւն կերեք այս բնոր գրքին մէջ։

Իսկ մայր Կերի առ Պիոս Թ. Վատիկանեան ժողովոյն եւ իւր կոնգրակին դիմ գրած հոգեական քրդոյն բարգմանութեամբ՝ սոյն գրքին յաւելուածն է եւ կարծեւ որ ամեն մարդ կարգայ։ Թարգմանութեան գեղեցկութիւնը գիրքին արժեքը աւելցուցած է։

Գիրքն Եւսեմայն սեղ 56 դուրուշ։
Նստեալ սուրբ Էջմիածնի մամիկն հրատարակուած էն Լեւոնեալ պատուական գիրքերն։

ԶԱՆՆ ԲԱԶՄԱՅ. Գին 19 դուրուշ։
ԱԶԳԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ. Միւսս վարդապետի Համբէյոյ, Գին 10 դուրուշ։

ԲՅՆԵԱՄԻՆ ԶԲԱՆԱԿՆԻ ԿԵՆԵԼ. Դործ Ֆերդինանդ Էմիլի. Բարգմանութիւն ի գերմաներէ Թ. Վարդապետն։ Գին 7 դուրուշ։

ՆԻՄԵՆՆ վարդապետի Ապարանցոյ սակա Պանյառնեանցն գարմի եւ Մամիկոնեանցն սեռին։ Գին 10 դուրուշ։

ՌԻԲՏԱՆԵՍ ՆՊԻՍԿԱՊԵՍ. Հատուած առաջին. Պատմութիւն Հայոց։ Գին 25 դուրուշ։
ԱՅԲԱԶԱՄ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԿՐԵՏԱՅԻՈՑ պատմագրութիւն տեղեցի իւրոց եւ Նատր Եանին Պարսից։ Գին 20 դուրուշ։

ԶԱԲԱՐԵՍ ՍԱՐԿԻՍԻԱԳԻ Պատմագրութիւն։ Գին 37 դուրուշ։
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ տեղեցի անցեցոց Սեւանայ վանոց։ Գին 12 դուրուշ։

Վերոյիշեալ մատենաներն իզմիրի մէջ կը վաճառեն ի գրատունն Է. Երզնկայ, որ ի Սեփիլի խան։
Խախտիւր—տէր լրագրոյ,
Գ. — Գ. Վաղարշապատ։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԵՎԼՈՅՍԱՆ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ